

kommunismen etc. Udadtil vil man energisk og utrætteligt arbejde for »alle antiimperialistiske og fredsvenlige kræfters fælles internationale sag, kampen for fred, folkenes sikkerhed, demokrati og socialisme«.

Hvis det er rigtigt, at et sandfærdigt forhold til fortiden er en betingelse for at kunne udstikke retningslinier for fremtiden, står det ilde til med sovjetregimets fremtid. Men det er jo ikke sikkert, at det er rigtigt.

Bent Jensen

NIELS ERIK ROSENFELDT: *Knowledge and Power. The Role of Stalin's Secret Chancellery in the Soviet System of Government.* Københavns Universitets Slaviske Institut. Studier 5. København, 1978. 219 s. 96,20 kr.

NIELS ERIK ROSENFELDT: *Stalinstyrets nervecenter. Nye studier i kilderne til det sovjetiske kommunistpartis hemmelige kancelli.* Københavns Universitets Slaviske Institut. Rapporter 2. København, 1980. 131 s.

Rosenfeldt har stillet det i og for sig indlysende, men hidtil stort set ubehandlede og ubesvarede spørgsmål: hvordan var Stalin i stand til at styre Sovjetunionen i 1930'erne og fremefter, når han i samme periode ødelagde partiapparat, ministerier og nærmeste medarbejdere? For at Stalin rent bogstaveligt selv skulle have kunnet behandle alle spørgsmål må naturligvis forekomme helt urimeligt. Der må have været et apparat og nogle personer til at bistå ham.

Problemet har naturligvis været og er stadigvæk mangelen på sovjetiske kilder til at kaste lys over dette vigtige spørgsmål. Da der ikke er udsigt til nogen forandring i denne begrædelige tilstand, har Rosenfeldt sat sig for at undersøge, hvad det sparsomme, eksisterende materiale kan sige. Det har, som han selv siger, været som at lede efter nåle i en høstak, et møjsommeligt og ikke misundelsesværdigt, men meget nyttigt arbejde. En hovedkilde er det såkaldte Smolensk-arkiv, der indeholder materiale fra parti hovedkvarteret i byen Smolensk. Dette materiale blev erobret af tyskerne under II Verdenskrig og er efter krigen blevet anbragt i The National Archives i Washington, hvor det er tilgængeligt for forskningen. En anden kategori af kilder er erindringer skrevet af tidligere sovjetiske partifolk og embedsmænd, især sådanne som har forladt Sovjetunionen. Hertil kommer spredte oplysninger i værker offentliggjort i Sovjetunionen.

Stykke for stykke føjes de sparsomme oplysninger sammen til et brudstykke, og læseren føres med i en udvikling, der begynder med oprettelsen af et særligt kontor i partiapparatet kort efter magtovertagelsen i 1917. Dette var begyndelsen til Centralkomiteens hemmelige afdeling bemandet med specialister på alle vigtige områder: industri, landbrug, udenrigspolitik, international kommunisme, militærvæsen osv. Mange af disse specialister var samtidig Stalins rådgivere, og efterhånden kom dette apparat mere og mere til at fungere som den egentlige regering – den kommunistiske kirkes konsistorium, som man har kaldt apparatet. Mens de formelle organer blev mere og mere afmægtige, styrkedes det hemmelige apparat, der samtidig smeltede sammen med Stalins personlige sekretariat. I midten af 1930'erne blev dette apparat enten erstattet eller dubleret af en »specialektor«, der efterhånden gennemtrængte hele samfundet, og som ikke mindst var orienteret mod politiopgaver.

De to bøger er ikke morskabslæsning, man skal holde ørerne stive under den detaljerede gennemgang af det fragmentariske materiale. Men resultatet er fascinerende.

Bent Jensen